

Αξιολόγηση της συλλογής των επιστημονικών περιοδικών
και ορθολογικότερη κατανομή του αντίστοιχου προϋπολογισμού

Μαρίνα Κορφιάτη
Θεόδωρος Ανδριώτης

Οι συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες για έρευνα, διδασκαλία και μάθηση, το συνεχώς αυξανόμενο κόστος των συνδρομών των επιστημονικών περιοδικών αλλά και η περιορισμένη δυνατότητα οικονομικής στήριξης αυτών των αναγκών από το Πανεπιστήμιο Πατρών, οδήγησαν την Κεντρική Βιβλιοθήκη στη μελέτη και εφαρμογή μιας μεθόδου ριζικής αναδιάρθρωσης της συλλογής των επιστημονικών περιοδικών για το έτος 1997.

Κύριοι στόχοι αυτής της διαδικασίας ήταν:

1. Η διακοπή των συνδρομών που είχαν πάψει πλέον να ενδιαφέρουν το διδακτικό προσωπικό του Πανεπιστημίου Πατρών
2. Η ενίσχυση των αδύνατων σημείων της συλλογής των περιοδικών
3. Η ορθολογικότερη κατανομή του εκάστοτε παρεχόμενου από το Πανεπιστήμιο Πατρών κονδυλίου και κυρίως
4. Η θεμελίωση μιας σταθερής και γόνιμης συνεργασίας, της Κεντρικής Βιβλιοθήκης, του διδακτικού προσωπικού και της Διοίκησης του Πανεπιστημίου Πατρών, με απώτερο σκοπό τη δημιουργία ενός ευέλικτου μηχανισμού, που θα οδηγεί στην άμεση αντιμετώπιση των πραγματικών αναγκών, έτσι όπως αυτές διαμορφώνονται κάθε φορά.

Εισαγωγή

Στην εργασία αυτή παρουσιάζεται η προσπάθεια της Βιβλιοθήκης & Υπηρεσίας Πληροφόρησης (ΒΥΠ) του Πανεπιστημίου Πατρών να εφαρμόσει μια πρακτική μεθοδολογία για την αναδιάρθρωση της συλλογής των περιοδικών της.

Η ραγδαία αύξηση που παρατηρείται τελευταία στην ανανέωση συνδρομών περιοδικών του εξωτερικού και η οικονομική δυσχέρεια που αντιμετωπίζει η ΒΥΠ του Πανεπιστημίου Πατρών καθώς και, κατά κοινή ομολογία, όλες οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες οδήγησαν στην ενεργοποίηση ενός μηχανισμού που θα είχε ως αρχικό αποτέλεσμα την αξιολόγηση των περιοδικών και την ορθολογικότερη κατανομή του προϋπολογισμού της.

- Ποιες είναι οι ανάγκες για διδασκαλία, έρευνα και μάθηση, έτσι όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί σήμερα στο Πανεπιστήμιο Πατρών;

- Ποιες και κατά πόσο καλύπτονται από την υπάρχουσα συλλογή περιοδικών της ΒΥΠ;
- Σε τι ποσοστό αυτή η συλλογή μπορεί να θεωρηθεί "εκτός ενδιαφέροντος", σύμφωνα με τα δεδομένα της πανεπιστημιακής κοινότητας Πατρών;

Τα παραπάνω είναι μερικά από τα ερωτήματα στα οποία προσπαθήσαμε να απαντήσουμε μέσα από την εφαρμογή αυτής της μεθοδολογίας.

Στο σημείο αυτό αξίζει να παρεμβάλουμε στατιστικό διάγραμμα (εικ. 1) ενδεικτικό της κατάστασης της ΒΥΠ, έτσι όπως διαμορφώνεται από το 1993 έως το 1996.

Σύμφωνα με αυτό παρατηρούνται τα εξής:

- α. καμία αύξηση του αριθμού συνδρομών της ΒΥΠ από το 1993 έως το 1996
- β. σταθερό ύψος (με μικρές αυξομειώσεις) στις τακτικές πιστώσεις του Πανεπιστημίου Πατρών
- γ. κατακόρυφη άνοδος του κόστους συνδρομών από το 1993 και μετά και
- δ. συμμετοχή της Επιτροπής Ερευνών στην κάλυψη του κόστους συνδρομών.

Η αναμφισβήτητη λοιπόν αδυναμία να διατηρήσουμε αυτή τη συλλογή περιοδικών και στο μέλλον και να την αναπτύσσουμε στα επίπεδα που οι ανάγκες το απαιτούν οδήγησαν στην αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων. Τέτοιες λύσεις, όπως την πρόσβαση σε ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης και σε υπηρεσίες παράδοσης τεκμηρίων, μελετήσαμε εκτενώς παράλληλα με την παραπάνω διαδικασία.

Μεθοδολογία

Η αξιολόγηση της συλλογής και η ορθολογικότερη κατανομή του προϋπολογισμού ολοκληρώθηκε σε τρεις φάσεις, στις δύο από τις οποίες ζητήθηκε η συνεργασία της πανεπιστημιακής κοινότητας. Η όλη διαδικασία διήρκεσε περίπου δύο χρόνια λόγω αντικειμενικών δυσκολιών και ολοκληρώθηκε τους πρώτους μήνες του 1997.

Στη συνέχεια θα παρουσιάσουμε αναλυτικά καθεμιά από αυτές τις φάσεις, τις οποίες θα ονομάζουμε Φάση 1, Φάση 2, Φάση 3, με τα αποτελέσματα των δύο τελευταίων απεικονισμένα σε στατιστικά διαγράμματα. Επισημαίνεται ότι η παραπάνω μεθοδολογία είχε σαν αφετηρία τη Φάση 1. Οι Φάσεις 2 και 3 αποτελούν διαφορετικές προσεγγίσεις της Φάσης 1, στις οποίες οδηγηθήκαμε διαδοχικά λόγω των ελλειπών ή αρνητικών αποτελεσμάτων που είχαμε κάθε φορά.

Στη συλλογή περιοδικών της ΒΥΠ περιλαμβάνονται τίτλοι των γνωστικών\ αντικειμένων των Τμημάτων του Πανεπιστημίου Πατρών (Ιατρική, Θετικές Επιστήμες, Ανθρωπιστικές Επιστήμες και Οικονομικά). Από τη διαδικασία των τριών Φάσεων εξαιρέθηκε το Οικονομικό Τμήμα, ενώ τα Τμήματα της Σχολής Ανθρωπιστικών Επιστημών συμμετείχαν μόνο στη Φάση 3.

Το μεν πρώτο εξαιρέθηκε λόγω της γεωγραφικής του ιδιομορφίας (το Οικονομικό Τμήμα λειτουργεί στο Αγρίνιο) αλλά και λόγω των ιδιαίτερων ανακατατάξεων, που σημειώνονταν στο Τμήμα κατά τη διάρκεια όλης αυτής της προσπάθειας. Επισημαίνεται ότι οι εν λόγω συνδρομές καλύπτονται οικονομικά από το ίδιο το Τμήμα, ενώ η ΒΥΠ απλά επικουρεί με ένα μικρό ποσό. Τα δε περιοδικά δε φιλοξενούνται καν στο χώρο της ΒΥΠ. Τα δεύτερα εξαιρέθηκαν, γιατί ο αριθμός τίτλων του ενδιαφέροντος τους στη συλλογή της ΒΥΠ και το αντίστοιχο κόστος είναι μικρό, αλλά και γιατί αποτελούν νεοσύστατα Τμήματα του Πανεπιστημίου και χρήζουν υποστήριξης.

Ανάλυση μεθοδολογίας

Φάση 1

Περιγραφή

Στη Φάση 1 επιδιώξαμε αρχικά να αποτιμήσουμε το καθεστώς των ενδιαφερόντων της ακαδημαϊκής κοινότητας σε σχέση με τη συλλογή περιοδικών της ΒΥΠ. Δηλαδή, ποιες από τις τρέχουσες συνδρομές εξακολουθούν να ενδιαφέρουν ή όχι τα Τμήματα, αλλά και ποιες οι πιθανές αλλαγές στις επιστημονικές κατευθύνσεις των Τμημάτων, όπως αυτές αντικατοπτρίζονται στη συλλογή περιοδικών.

Με αυτό το σκεπτικό εκδώσαμε κατάλογο των τρεχουσών συνδρομών της ΒΥΠ, τον οποίο στη συνέχεια συγκρίναμε με τον Journal Citation Reports του Science Citation Index, τον οποίο θεωρήσαμε ως ασφαλές κριτήριο για την αξιολόγηση των περιοδικών. Βάσει αυτού, δίπλα σε κάθε τίτλο του καταλόγου της ΒΥΠ, σημειώσαμε μία από τις ακόλουθες ενδείξεις *1, *2, *3 και "καμία ένδειξη", που αναλύονται ως εξής:

1. *1: τίτλοι που το Impact Factor τους είναι >1 (διεθνώς σημαντικό περιοδικό)
2. *2: τίτλοι που το Impact Factor τους είναι <1 και που στην αντίστοιχη κατηγορία (Subject Category Listing) βρίσκονται πάνω από τη μέση του συνολικού αριθμού των τίτλων που εμπεριέχονται στη σχετική κατηγορία
3. *3: τίτλοι που το Impact Factor τους είναι <1 και που βρίσκονται κάτω από τη μέση του συνολικού αριθμού των τίτλων της ειδικής κατηγορίας, και
4. "καμία ένδειξη": τίτλοι που δεν αναφέρονται στο S.C.I., παρόλο που ανήκουν στις επιστήμες που καλύπτει.

Αντίτυπα του καταλόγου αυτού μοιράστηκαν σε όλα τα μέλη ΔΕΠ και τους ερευνητές του Πανεπιστημίου Πατρών.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, θεωρήσαμε ότι τα περιοδικά με τις ενδείξεις * 1 και *2 θα παρέμεναν χωρίς μεταβολή, εάν δεν υπήρχαν φυσικά αντίθετες προτάσεις. Επομένως, η συμμετοχή της πανεπιστημιακής κοινότητας στη φάση αυτή θα μας βοηθούσε κυρίως να ξεκαθαρίσουμε την κατάσταση των τίτλων με τις ενδείξεις *3 και "καμία ένδειξη" και να προχωρήσουμε σε διακοπές συνδρομών.

Συγχρόνως στάλθηκαν και αιτήσεις, στις οποίες έπρεπε τα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας με γνώμονα τον προαναφερθέντα κατάλογο να συμπληρώσουν τα εξής:

1. Στην ειδική στήλη ΚΩΔΙΚΟΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ (ο αύξων αριθμός του τίτλου στον κατάλογο περιοδικών της Β ΥΠ), έως και 10 τίτλους με την ένδειξη *3 ή "καμία ένδειξη", που θεωρούν παρ' όλα αυτά απαραίτητους.
2. Στην ειδική στήλη ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΙ ΝΕΟΙ ΤΙΤΛΟΙ, μέχρι και 2 νέους τίτλους (κατά προτίμηση με $I.F > 1$).
3. Στην ειδική στήλη ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ, τίτλους (χωρίς περιορισμό) ακόμη και με τις ενδείξεις *1 ή *2, που όμως θεωρούν ότι δεν καλύπτουν πλέον τις σημερινές ανάγκες του Τμήματος τους και προτείνουν να διακοπούν.

Παράλληλα, ζητήθηκε από τους Προέδρους των Τμημάτων να συντονίσουν τη σχετική διαδικασία και τη συλλογική επιστροφή των αιτήσεων στη ΒΥΠ, ώστε να εξασφαλισθεί η συμμετοχή της πλειοψηφίας των μελών ΔΕΠ. Επίσης τους ανακοινώθηκε ότι υπάρχει η δυνατότητα στα Τμήματα να προτείνουν και νέους τίτλους, που μπορούν τα ίδια να καλύψουν οικονομικά, με την υπόσχεση της ΒΥΠ να αναλάβει την παραγγελία, παραλαβή, καταλογο-γράφηση, διαχρονικό έλεγχο και φύλαξη τους στο δικό της χώρο. Με τον τρόπο αυτό προσπαθήσαμε να αμβλύνουμε την εντύπωση ότι θα μειωθεί η συλλογή περιοδικών στο μέλλον.

Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την παραπάνω διαδικασία δεν ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Οι πληροφορίες που συλλέξαμε ήταν λίγες και καθόλου αντιπροσωπευτικές. Από τις 600 περίπου αιτήσεις που εστάλησαν συνολικά σε όλη την πανεπιστημιακή κοινότητα επεστράφησαν στη ΒΥΠ μόνο οι 120, οι οποίες αναλυτικά προέρχονταν:

29 από Τακτικούς Καθηγητές, 17 από Αναπληρωτές, 47 από Επίκουρους, 14 από Λέκτορες, 1 από Επιστημονικό Συνεργάτη, 4 από Βοηθούς, 3 από Ερευνητές και 7 από Υποψήφιους Διδάκτορες.

Ωστόσο, με τα λίγα αυτά στοιχεία που συγκεντρώσαμε το προβάδισμα στο ενδιαφέρον των μελών ΔΕΠ είχαν οι ειδικές στήλες 1 και 2, ενώ στη στήλη 3 (Διακοπές συνδρομών) σημειώθηκαν μόνο 17 τίτλοι μικρού κόστους.

Φάση 2

Περιγραφή

Μετά τα αποτελέσματα της Φάσης 1 προχωρήσαμε στη Φάση 2. Στόχος και πάλι παρέμενε η αποτίμηση της ισχύουσας κατάστασης στη συλλογή περιοδικών της ΒΥΠ, η περαιτέρω αξιολόγηση της και η ορθολογικότερη κατανομή του προϋπολογισμού.

Σ' αυτή τη Φάση αποφασίσαμε να προχωρήσουμε βασιζόμενοι κυρίως στα αξιόπιστα στοιχεία του Science Citation Index και στη συνέχεια να ζητήσουμε τη συνεργασία των μελών ΔΕΠ του Πανεπιστημίου για την αναδιάρθρωση της συλλογής μας, με βάση τα τελικά αποτελέσματα της ερευνάς μας.

Εκμεταλλευόμενοι την ήδη υπάρχουσα σύγκριση του καταλόγου της ΒΥΠ με τον S.C.I., προσπαθήσαμε να κατατάξουμε κατά προσέγγιση τις ειδικές θεματικές κατηγορίες του στα Τμήματα του Πανεπιστημίου μας. Στη συνέχεια, στις ειδικές αυτές θεματικές κατηγορίες σημειώσαμε εκείνους τους τίτλους που αποτελούσαν τρέχουσες συνδρομές της ΒΥΠ. Με τον τρόπο αυτό σχηματίσαμε, κατά το δυνατό, την εικόνα του κάθε Τμήματος, όσον αφορά στις τρέχουσες συνδρομές που λογικά του "ανήκουν".

Αποτελέσματα

Τα στοιχεία που συγκεντρώσαμε με αυτή τη διαδικασία μας έδωσαν: α) Αριθμό υπαρχόντων και επικαλυπτόμενων τίτλων / Τμήμα (εικ. 2) και β) Κόστος τίτλων / Σχολή (εικ. 3). Τα στοιχεία αυτά παρουσιάστηκαν στα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας, όπως αρχικά είχε σχεδιαστεί. Οι αντιδράσεις όμως ήταν ποικίλες.

Αρκετοί που θεωρούσαν ότι μειονεκτεί η επιστήμη τους σε σχέση με άλλες του Πανεπιστημίου Πατρών στο χώρο των περιοδικών της ΒΥΠ, βλέποντας τα στατιστικά διαγράμματα να δηλώνουν το αντίθετο, αντέδρασαν και τα αμφισβήτησαν ως ανακριβή, αποποιούμενοι τίτλους που η ΒΥΠ βάσει του διεθνούς καταλόγου είχε "χρεώσει" στο Τμήμα τους. Άλλοι πάλι φάνηκαν να επαληθεύονται μέσα από τα αποτελέσματα, τα οποία και αποδέχτηκαν.

Εξαιτίας αυτής της, μερικής έστω, αντιπαράθεσης που δημιουργήθηκε δεν ολοκληρώθηκε η Φάση 2, έτσι τουλάχιστον όπως αρχικά είχε μελετηθεί. Θεωρούμε όμως, παρ' όλα αυτά, τη Φάση 2 ως επιτυχή τόσο για τα αποτελέσματα της, όπως θα φανεί παρακάτω, όσο και για το ότι αποτέλεσε την αφετηρία μιας επικοδομητικής πλέον συνεργασίας.

Φάση 3

Περιγραφή

Μετά τα αποτελέσματα της Φάσης 2 οδηγηθήκαμε στη Φάση 3.

Στη Φάση αυτή ζητήθηκε η συνεργασία της πανεπιστημιακής κοινότητας, με τη δέσμευση όμως των Προέδρων των Τμημάτων να πραγματοποιήσουν Γενικές Συνελεύσεις, στις οποίες θα αποφάσιζαν συνολικά σαν Τμήματα τα εξής:

- ποιοι τίτλοι από τις τρέχουσες συνδρομές της ΒΥΠ εξακολουθούν να θεωρούνται απαραίτητοι για τις ανάγκες του Τμήματος και
- ποιοι τίτλοι (με απόλυτη σειρά προτεραιότητας) θεωρούνται απαραίτητοι, αλλά δεν ανήκουν στη συλλογή της ΒΥΠ.

Στην παρούσα Φάση, σε αντίθεση με τη Φάση 1, δε ζητήθηκε από τα μέλη ΔΕΠ να αναφέρουν τίτλους από τις τρέχουσες συνδρομές της ΒΥΠ που δεν τους ενδιαφέρουν πλέον. Κάτι τέτοιο θα είχε αρνητική επίπτωση, και εκ παραλλήλου, είχαμε την πεποίθηση ότι αυτό το στοιχείο θα προέκυπτε μοιραία στην πορεία της Φάσης 3.

Η ανταπόκριση της πανεπιστημιακής κοινότητας ήταν περισσότερο θετική από κάθε άλλη φορά. Η πλειοψηφία των Τμημάτων έδειξε ενδιαφέρον στο να ολοκληρωθεί αυτή η διαδικασία. Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν καταγράφηκαν αναλυτικά στον κατάλογο τρεχουσών συνδρομών της ΒΥΠ και μας έδωσαν:

1. Αριθμό υπαρχόντων τίτλων / Τμήμα (εικ. 4)
2. Προτάσεις νέων τίτλων με σειρά προτεραιότητας και
3. Τίτλους που δεν αναφέρθηκαν από κανένα Τμήμα ότι καλύπτουν τις ανάγκες του. Το τελευταίο αυτό στοιχείο ήταν και μία πρώτη θετική ένδειξη της πορείας της σχετικής διαδικασίας.

Αποτελέσματα

Στη συνέχεια η επεξεργασία των παραπάνω στοιχείων μας έδωσε:

1. Αριθμό επικαλυπτόμενων τίτλων / Τμήμα (εικ. 4)
2. Κόστος τίτλων / Σχολή (εικ. 5)

Σύμφωνα με τα παραπάνω προέκυψε η "συμμετοχή" της κάθε Σχολής γενικότερα και του κάθε Τμήματος ειδικότερα στον προϋπολογισμό της ΒΥΠ (με, όσο το δυνατό, μεγαλύτερη ακρίβεια ακόμη και στις περιπτώσεις των επικαλύψεων, διαιρώντας ανάλογα το κόστος του κάθε τίτλου). Λαμβάνοντας υπόψη το δυναμικό των Τμημάτων είδαμε πράγματι ποιες επιστημονικές κατευθύνσεις ήταν "παραμελημένες" στη συλλογή των περιοδικών και έπρεπε να ενισχυθούν.

Τη δυνατότητα αυτή αρχικά μας έδινε ένα σύνολο 79 περιοδικών, συνολικού κόστους 32.000.000 δρχ., που δε χαρακτηρίστηκαν ως απαραίτητα από τα Τμήματα, και επομένως η ΒΥΠ μπορούσε να προχωρήσει στη διακοπή τους. Μεγάλο μέρος του ποσού αυτού, από τους τίτλους που διακόπηκαν, διατέθηκε για τη βελτίωση της συλλογής των περιοδικών, με σκοπό να εξισορροπηθούν οι διαφορές που φάνηκε να υπάρχουν ανάμεσα στις Σχολές. Πιο συγκεκριμένα, ευνοήθηκε η Πολυτεχνική Σχολή, η οποία υστερούσε σε σχέση με τη Σχολή Θετικών Επιστημών. Η απόφαση για τον τρόπο κατανομής του ποσού αυτού βγήκε μέσα από εσωτερική διαδικασία της Πολυτεχνικής Σχολής, η οποία στη συνέχεια κοινοποιήθηκε στη ΒΥΠ.

Σύμφωνα με αυτή, το σύνολο του κόστους υπαρχόντων τίτλων της Σχολής (βάσει στοιχείων της ΒΥΠ) και του νέου προς κατανομή ποσού διαιρέθηκε σε ισόποσα μέρη για τα 4 αμιγώς πολυτεχνικά Τμήματα της Σχολής και σε ένα μικρότερο για το Γενικό Τμήμα. Στη συνέχεια η αφαίρεση του κόστους υπαρχόντων τίτλων του κάθε Τμήματος από το σύνολο του ποσού που του κατένειμε η Πολυτεχνική Σχολή μας έδωσε ένα υπόλοιπο ποσό για παραγγελίες νέων συνδρομών.

Για την επιλογή των νέων συνδρομών λάβαμε υπόψη τις προτάσεις που στάλθηκαν στη ΒΥΠ από τα ίδια τα Τμήματα. Τα στοιχεία όμως έδειξαν ότι από την παραπάνω διαδικασία έπρεπε να εξαιρεθούν τα Τμήματα Χημικών Μηχανικών και Γενικό, γιατί το κόστος τους σε υπάρχοντες τίτλους υπερκάλυπτε ήδη το συνολικό ποσό που τους κατένειμε η Σχολή.

Το νέο αυτό δεδομένο που προέκυψε αιφνιδίασε προς στιγμήν. Περαιτέρω ανάλυση όμως μας έδειξε ότι η περικοπή συνδρομών που ενδιέφεραν τα εν λόγω Τμήματα, ώστε να εξισωθεί το κόστος τους σε υπάρχοντες τίτλους με το ποσό που εξαρχής είχε οριστεί, ήταν αδύνατη. Κι αυτό διότι η πλειοψηφία των τίτλων που τους ενδιέφεραν ήταν επικαλυπτόμενοι με τίτλους άλλων Τμημάτων της Πολυτεχνικής Σχολής αλλά και της Σχολής Θετικών Επιστημών. Ωστόσο, αυτό το στοιχείο παρέμεινε στα αρχεία της ΒΥΠ για επεξεργασία θεωρώντας το σαν σημείο εκκίνησης σε παρόμοιες προσπάθειες που θα επιχειρούνταν στο μέλλον.

Τέλος, ένα μέρος του ποσού που εξοικονομήθηκε διατέθηκε για την παραγγελία νέων τίτλων της Σχολής Ανθρωπιστικών Επιστημών και για την υποστήριξη των υπαρχουσών συνδρομών του Οικονομικού Τμήματος Αγρινίου.

Μετά την παραπάνω ανακατανομή των τίτλων περιοδικών (διακοπές συνδρομών - προσθήκη νέων) προέκυψαν νέα δεδομένα, όπως:

1. Ο αριθμός υπαρχόντων και επικαλυπτόμενων τίτλων / Τμήμα, μετά την προσθήκη νέων συνδρομών (εικ. 6)
2. Το κόστος τίτλων / Σχολή, μετά την προσθήκη νέων συνδρομών (εικ. 7)

Το τελευταίο αυτό δεδομένο (εικ. 7) δείχνει την ανακατανομή του προϋπολογισμού και το κλείσιμο της ψαλίδας, από 18% σε 4%, μεταξύ της Σχολής

Θετικών Επιστημών και του Πολυτεχνείου, που επιτεύχθηκε στην παρούσα Φάση.

Σύγκριση στοιχείων Φάσεων 2 και 3

Στο σημείο αυτό θα συγκρίνουμε τις Φάσεις 2 και 3, μέσω των εικόνων 2 και 4, σχολιάζοντας ενδεικτικά ορισμένες από τις διαφορές που παρατηρούνται.

1. Στην εικ.2 απουσιάζουν τα στοιχεία για τη Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών που λειτουργεί στο Πανεπιστήμιο Πατρών, για λόγους που ήδη αναφέραμε στην παράγραφο της Μεθοδολογίας. Άλλωστε, ένα σημαντικό μέρος των συνδρομών που αφορούν στη Σχολή απλά φιλοξενούνται στη ΒΥΠ και δεν καλύπτονται οικονομικά από αυτήν.
2. Επίσης, στην εικ.2 δε συμπεριλαμβάνεται ούτε το Γενικό Τμήμα. Είναι ευνόητο ότι η προσέγγιση αυτών των συνδρομών στη Φάση 2 με κύριο άξονα το Science Citation Index ήταν εξαιρετικά δύσκολη, μιας και στο Γενικό Τμήμα καλύπτεται ένα ευρύ επιστημονικό φάσμα ποικίλων ειδικοτήτων. Εξάλλου, στην εικ.4 φαίνεται ότι η συντριπτική πλειοψηφία των τίτλων που ενδιαφέρουν το Τμήμα είναι επικαλυπτόμενοι και κυρίως με τίτλους των Τμημάτων Φυσικού, Μαθηματικού και Μηχανολόγων Μηχανικών.
3. Στο Τμήμα Μηχανικών Η/Υ & Πληροφορικής η διαφορά που προκύπτει στη στήλη του αριθμού υπαρχόντων τίτλων οφείλεται στο γεγονός ότι στη Φάση 2 λήφθηκαν υπόψη και συνδρομές της Βιβλιοθήκης του Ινστιτούτου Τεχνολογίας Υπολογιστών (ΙΤΥ), μιας και αποτελεί μια άρτια οργανωμένη βιβλιοθήκη που καλύπτει ένα μεγάλο μέρος των αναγκών του Τμήματος.
4. Επίσης, οι διαφορές που παρατηρούνται στις στήλες αριθμού υπαρχόντων τίτλων των Τμημάτων Φυσικού, Χημικού, οφείλονται στις εσωτερικές αλλαγές που είχαν επέλθει στα Τμήματα και διαφοροποίησαν τις ανάγκες τους. Αυτό επαληθεύεται από το γεγονός ύπαρξης στη Φάση 3 αριθμού τίτλων, για τους οποίους δεν εκδηλώθηκε ενδιαφέρον από κανένα Τμήμα, ενώ ανήκαν στο πεδίο των παραπάνω επιστημών.
5. Στο ίδιο γεγονός οφείλονται και οι διαφορές που παρατηρούνται στις στήλες αριθμού επικαλυπτόμενων τίτλων Τμημάτων όπως της Βιολογίας, Ιατρικής και Φαρμακευτικής. Οι εσωτερικές τροποποιήσεις που πιθανά επήλθαν στα παραπάνω Τμήματα δημιούργησαν νέες επικαλύψεις μεταξύ τους.

Γενικά, οι διαφορές που παρατηρούνται από τη σύγκριση των Φάσεων 2 και 3 αφορούν μόνο στον αριθμό τίτλων που αντιστοιχούν στο κάθε Τμήμα. Η σύγκριση των εικ. 3 και 5 αλλά και από την εικ. 8 δείχνουν ότι στο κόστος/Σχολή, όπως αυτό κατανεμήθηκε στη Φάση 2 από τη ΒΥΠ και όπως

διαμορφώθηκε στη Φάση 3, το μέγιστο των αποκλίσεων αγγίζει μόλις το 5%. Το γεγονός αυτό δικαιώνει τις μετρήσεις της Β ΥΠ κατά τη Φάση 2.

Συμπεράσματα – Προοπτικές

Από τη στατιστική ανάλυση στοιχείων της Φάσης 2 με βάση το Science Citation Index προέκυψε το σημαντικό, κατά τη γνώμη μας, στοιχείο του ποσοστού κάλυψης των αναγκών των Τμημάτων του Πανεπιστημίου Πατρών από τη συλλογή της ΒΥΠ, σε σύγκριση με το σύνολο των τίτλων ανά επιστήμη, που συμπεριλαμβάνονται στο Science Citation Index (εικ. 9). Μέσα από αυτή διαπιστώθηκε η δραματικά ελλιπής κάλυψη της διεθνούς βιβλιογραφίας στο Πανεπιστήμιο Πατρών, που στην πλειοψηφία της είναι μονοψήφιοι αριθμοί, σε μια εποχή μάλιστα οικονομικής δυσπραγίας, που η ΒΥΠ υποχρεούται να μειώσει ακόμη περισσότερο τη συλλογή της.

Παρ' όλα αυτά, με τη βοήθεια αυτής της έρευνας που πραγματοποιήθηκε καταφέραμε αφενός να βελτιώσουμε αριθμητικά τη συλλογή των περιοδικών μας. Οι τρέχουσες συνδρομές αυξήθηκαν στις 1600 περίπου για το έτος 1997 έναντι των 1240 που ήταν το 1996. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα παραπάνω επιτεύχθηκαν, χωρίς να αυξήσουμε σημαντικά τον προϋπολογισμό από το 1996, παρά μόνο με το ποσό της αναμενόμενης αύξησης που θα ίσχυε έτσι κι αλλιώς για το 1997, και με το ποσό που, όπως ήδη αναφέραμε, υπερκάλυψαν τον προϋπολογισμό τους τα Τμήματα Χημικών Μηχανικών και Γενικό. Αφετέρου, δημιουργήσαμε ένα αξιολογικό αρχείο δεδομένων το οποίο θα μας φανεί χρήσιμο στο μέλλον.

Είναι πλέον φανερό, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της παραπάνω έρευνας αλλά και γενικότερα, ότι η διατήρηση μεγάλων συλλογών περιοδικών, που απλά θα αυξάνονται από χρόνο σε χρόνο, είναι μια απαρχαιωμένη τακτική και πρακτικά σήμερα μη εφαρμόσιμη. Τα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας πρέπει να πεισθούν ότι η διατήρηση μιας βασικής συλλογής είναι σαφώς απαραίτητη, αλλά το ενδιαφέρον πρέπει να στραφεί στη χρήση ηλεκτρονικών υπηρεσιών που θα εξασφαλίσουν πρόσβαση σε παγκόσμιες πηγές πληροφόρησης.

Πάνω σε αυτή τη βάση δούλεψε η ΒΥΠ, παράλληλα με την εξέλιξη των Φάσεων 1, 2 και 3 σαν ένα πρώτο μέσο απεγκλωβισμού από το οικονομικό, και όχι μόνο, αδιέξοδο. Εξετάστηκαν και συγκρίθηκαν διάφορες παράμετροι, όπως η οικονομική επιβάρυνση σε σχέση με την κλασική συλλογή εντύπων, η αναγκαιότητα ύπαρξης εξειδικευμένου προσωπικού, υλικής υποδομής κ.ά., αλλά με κύριο πάντα άξονα την επίτευξη καλύτερης και πληρέστερης κάλυψης των αναγκών για διδασκαλία, έρευνα και μάθηση.

Η έρευνα στράφηκε γύρω από ηλεκτρονικές υπηρεσίες που καλύπτουν μεγάλο αριθμό τίτλων, όπως η Adonis και τα ηλεκτρονικά περιοδικά (πρόσβαση μέσω Διαδικτύου σε on-line περιοδικά). Αυτή η δεύτερη περίπτωση παρουσιάζει μειονεκτήματα, προς το παρόν, που δε διευκολύνουν την προσέγγισή τους. Τέτοια είναι: α) η υποχρέωση της βιβλιοθήκης τις περισσότερε-

ρες φορές να διατηρεί τη συνδρομή της και στην έντυπη παράλληλα με την ηλεκτρονική μορφή, β) το υψηλό κόστος σε σχέση με την έντυπη μορφή, και γ) το ότι η διακοπή της συνδρομής συνεπάγεται τη διακοπή της πρόσβασης, χωρίς να δίνεται η δυνατότητα ανάκτησης των πληροφοριών για το χρονικό διάστημα της συνδρομής. Ακόμη όμως και αν υπήρχε τέτοια δυνατότητα, σχετικές διεθνείς έρευνες απέδειξαν ότι η αποθήκευση και διατήρηση ηλεκτρονικού αρχείου στοιχίζει 16 φορές περισσότερο από ό,τι η διατήρηση της συμβατικής συλλογής. Βεβαίως, η κατάσταση που επικρατεί είναι αρκετά ρευστή και δεν μπορούμε να έχουμε προς το παρόν μία ολοκληρωμένη εικόνα.

Όσον αφορά στην πρώτη περίπτωση, αξίζει να σημειωθεί ότι η ΒΥΠ είναι ήδη συνδρομητρια στην υπηρεσία Adonis - Electronic Subscription Service (σε έκδοση Standalone PC, κόστους ετήσιας συνδρομής 5.000.000 δρχ. περίπου), που καλύπτει σε μεγάλο βαθμό τις βιοϊατρικές επιστήμες σε θέματα ιατρικής, βιολογίας, βιοχημείας, βιοτεχνολογίας, χημείας και φαρμακευτικής. Είναι μία πρωτοποριακή ηλεκτρονική υπηρεσία αναζήτησης και διανομής βιβλιογραφικών πληροφοριών από αρχεία CD-ROM, όπου οι ανευρεθείσες πληροφορίες παραδίδονται σε μορφή πλήρους κειμένου μαζί με τα πλήρη στοιχεία κάθε άρθρου (σχήματα, διαγράμματα, πίνακες, κλπ.). Από τους 700 περίπου τίτλους της Adonis η ΒΥΠ καταμέτρησε περισσότερους από 100 τίτλους, στους οποίους είναι ήδη συνδρομητρια και συνολικά κοστίζουν 45.000.000 δρχ.

Αυτή τη στιγμή μελετάμε τη δυνατότητα διακοπής από τη συλλογή της ΒΥΠ του συνόλου ή μεγάλου αριθμού των τίτλων που συμπεριλαμβάνονται στην Adonis, αλλά και τρόπους ομαλής προσαρμογής της πανεπιστημιακής κοινότητας στη νέα αυτή μέθοδο αναζήτησης. Για παράδειγμα:

- α. Να τοιχοκολλούνται στις προθήκες, όπου υπήρχαν τα τρέχοντα τεύχη των τίτλων που θα διακοπούν, οι πίνακες περιεχομένων των τευχών τους που θα εκδίδονται κάθε φορά. Οι χρήστες θα ενημερώνονται από αυτούς για τα άρθρα που τους ενδιαφέρουν, το πλήρες κείμενο των οποίων θα μπορούν να προμηθεύονται από το Τμήμα Προμηθειών, Τεκμηρίωσης και Βιβλιογραφικής Αναζήτησης της ΒΥΠ δωρεάν τουλάχιστον σε ένα πρώτο στάδιο και
- β. Να μπορούν οι χρήστες να περιγράφουν τις πάγιες ανάγκες τους, ώστε να τους διασφαλίζεται πλήρης ενημέρωση σε τακτά χρονικά διαστήματα από το υλικό της Adonis. Επισημαίνουμε ότι πρόσβαση και εξυπηρέτηση εξασφαλίζεται από τη ΒΥΠ και στους 700 τίτλους της υπηρεσίας.

Τα μειονεκτήματα της υπηρεσίας Adonis είναι ότι:

- α. Παρόλο που η παραλαβή των οπτικών δίσκων από τη βάση Adonis είναι εβδομαδιαία, το υλικό που καλύπτουν παρουσιάζει μία μικρή χρονική απόκλιση από την αντίστοιχη έντυπη έκδοση. Αυτό συμβαίνει λόγω της χρονοβόρας διαδικασίας ψηφιοποίησης των περιεχομένων και παραγωγής τους σε οπτικούς δίσκους και

- β. Δεν υπάρχει η δυνατότητα ταυτόχρονης αναζήτησης πληροφοριών από πολλούς χρήστες, τουλάχιστον στη συγκεκριμένη έκδοση της βάσης Adonis στην οποία είναι συνδρομήτρια η ΒΥΠ. Το πρόβλημα αυτό μπορεί να ξεπεραστεί με τη συνδρομή στην έκδοση Δικτύου της βάσης (Networking Adonis), η οποία βρίσκεται ακόμη σε δοκιμαστικό στάδιο και το κόστος της αναμένεται να είναι ιδιαίτερα υψηλό.

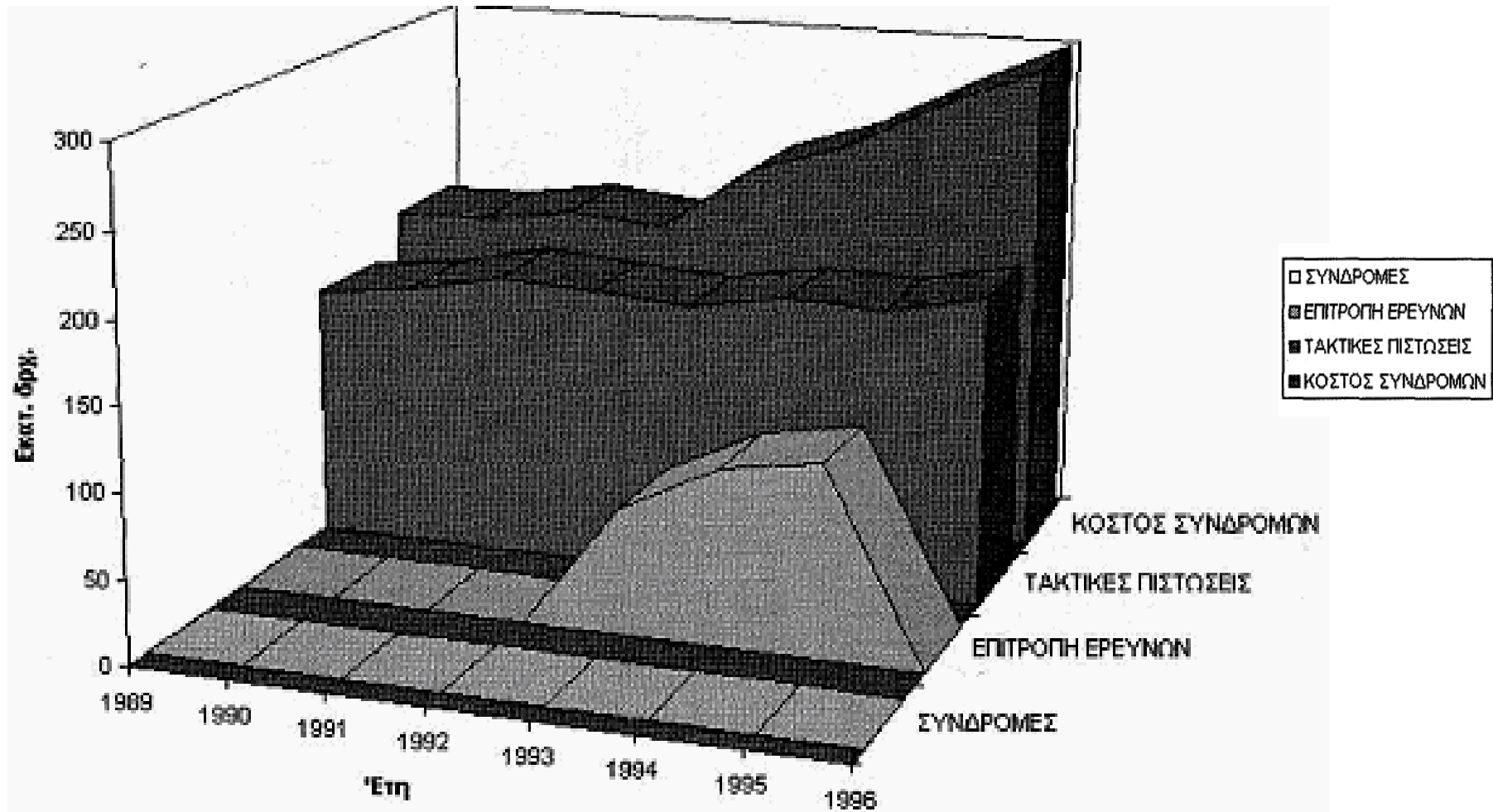
Επίσης, η ΒΥΠ προσανατολίζεται στη βελτίωση και επέκταση του Τμήματος Διαδανεισμού που λειτουργεί ήδη στο χώρο της. Θεωρούμε ότι με το σύστημα Διαδανεισμού ικανοποιείται ένας μεγάλος αριθμός αναγκών του Πανεπιστημίου Πατρών, χωρίς την ανάγκη αύξησης της συλλογής περιοδικών. Το Τμήμα Διαδανεισμού συνεργάζεται με όλες σχεδόν τις οργανωμένες ελληνικές βιβλιοθήκες μέσω του Δικτύου ΕΡΜΗΣ (ΕΚΤ) και με πολλές βιβλιοθήκες και οργανισμούς του εξωτερικού, όπως π.χ. DELFT, DDI, INIST, TIB, κλπ. Επίσης, έχει εξασφαλίσει πρόσβαση στην εμπορική υπηρεσία UnCover (Document Delivery Service). Η πραγματοποίηση παραγγελιών άρθρων και βιβλίων γίνονται σύμφωνα με αιτήσεις των χρηστών και με χρέωση ενός συμβολικού ποσού.

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία της 31/12/1996, από το Τμήμα Διαδανεισμού εκτελέστηκαν περισσότερες από 1300 αναζητήσεις σε ελληνικές βιβλιοθήκες και περισσότερες από 1850 σε βιβλιοθήκες και οργανισμούς του εξωτερικού μέσα στο 1996. Ικανοποιήθηκαν δε 1250 περίπου παραγγελίες άλλων βιβλιοθηκών για υλικό της ΒΥΠ.

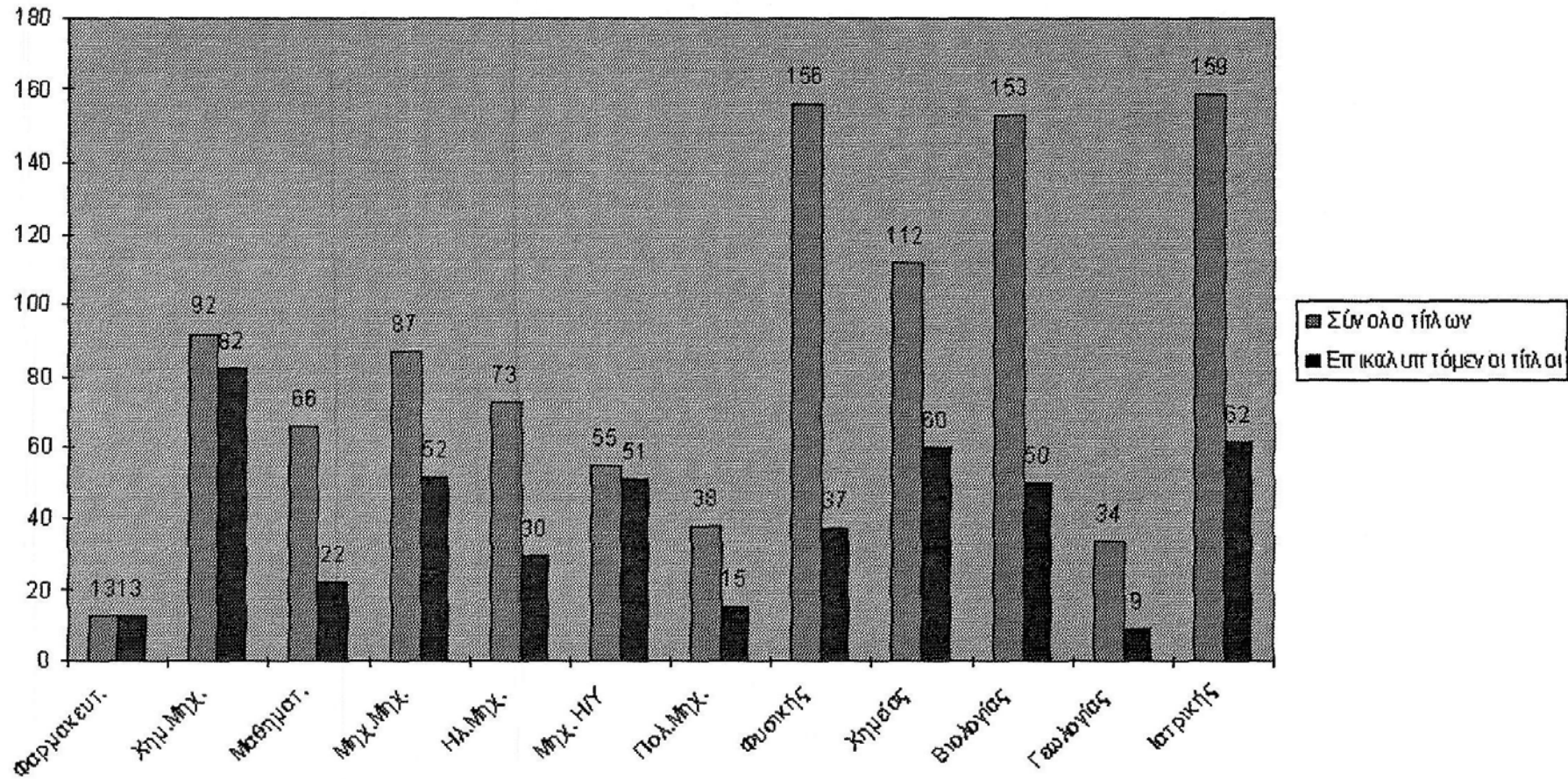
Ελπίδα της ΒΥΠ είναι να μπορέσει να υλοποιήσει τους στόχους της και να χαράξει μία σταθερή ανοδική πορεία στο χώρο της προσφοράς πληροφόρησης με την έγκριση και αποδοχή της πανεπιστημιακής κοινότητας, που αποτελεί το βασικό δέκτη όλων των αλλαγών*.

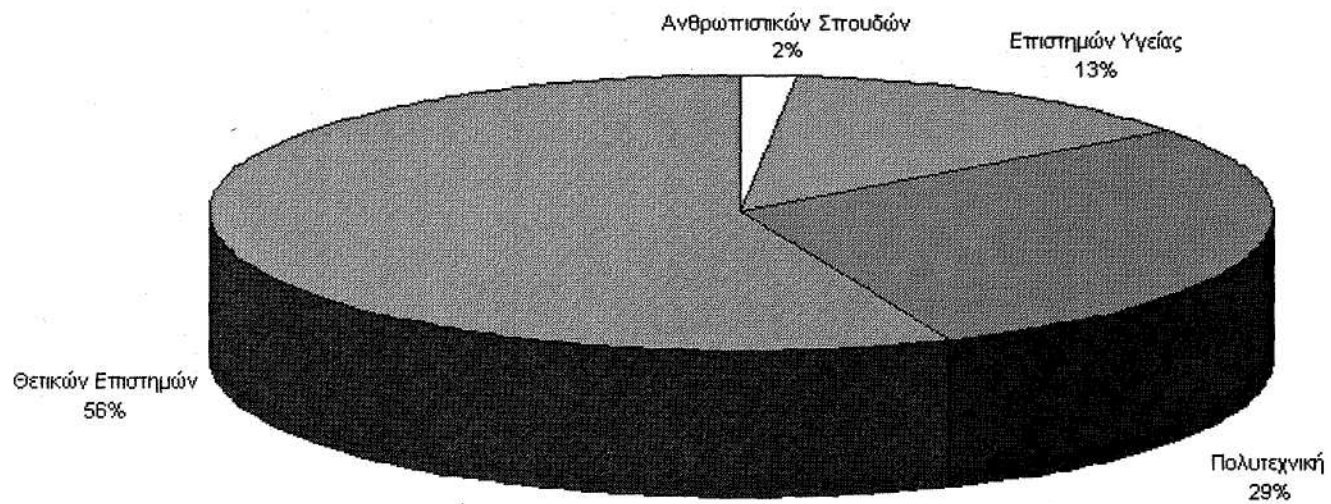
* Ευχαριστούμε τον Πρόεδρο και τα μέλη της Εφορίας της ΒΥΠ για την έγκριση τους να χρησιμοποιήσουμε τα στοιχεία αυτής της παρουσίασης. Επίσης, ευχαριστούμε θερμά τη Διευθύντρια της ΒΥΠ κα Κατερίνα Συνέλλη για την υποστήριξη και την αμέριστη βοήθεια της κατά τη διάρκεια της συγγραφής της παρούσας εισήγησης.

Εικόνα 1 : Σχέση κόστους συνδρομών & διαθέσιμων πιστώσεων

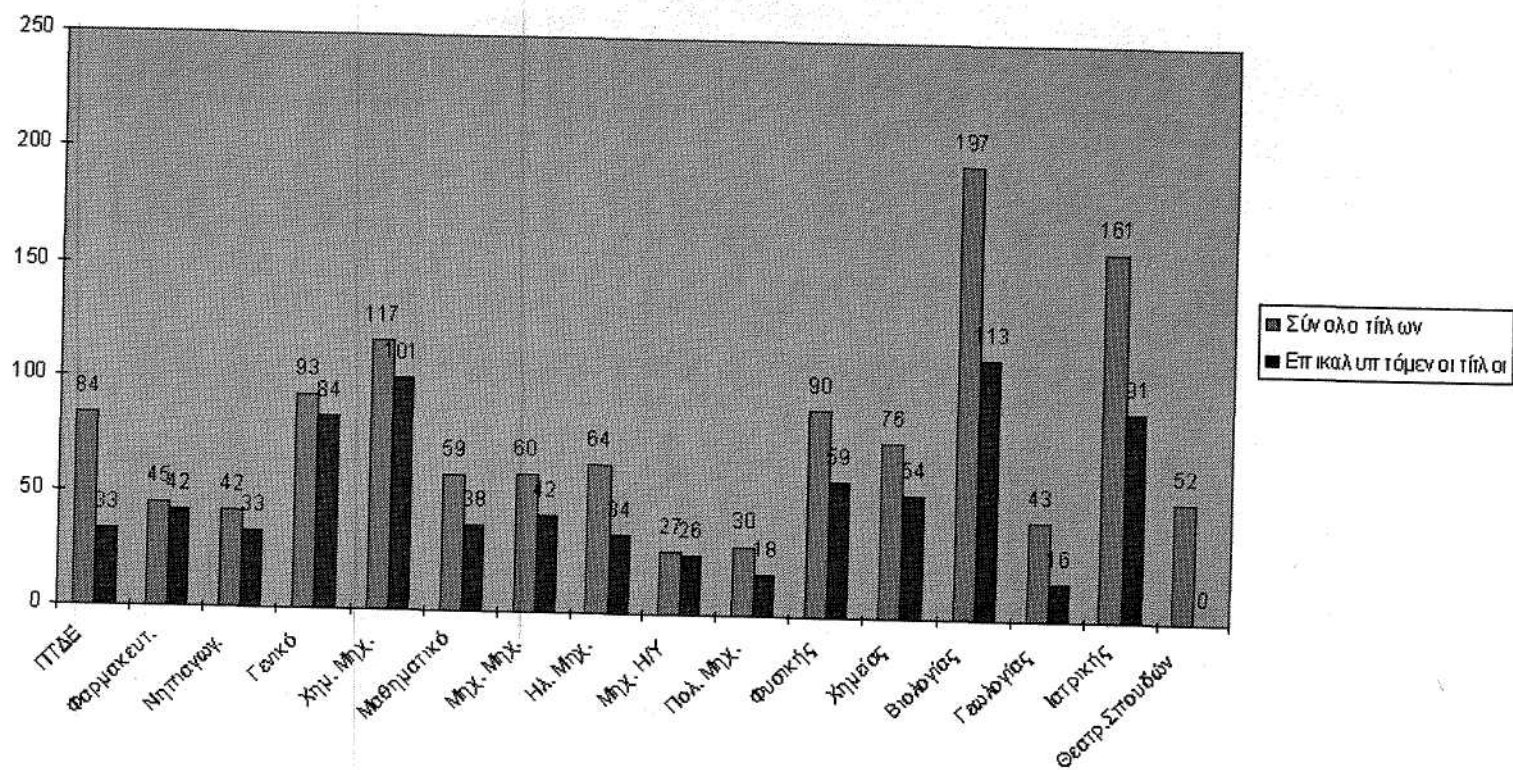

Εικόνα 2: Αριθμός υπαρχόντων και επικαλυπτόμενων τίτλων / Τμήμα (ΦΑΣΗ 2)

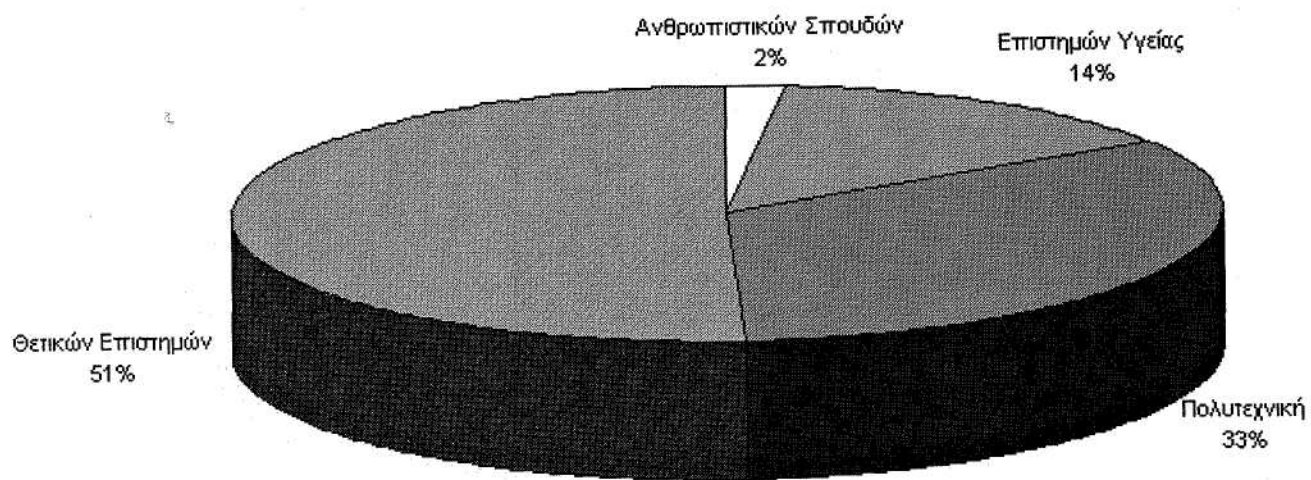

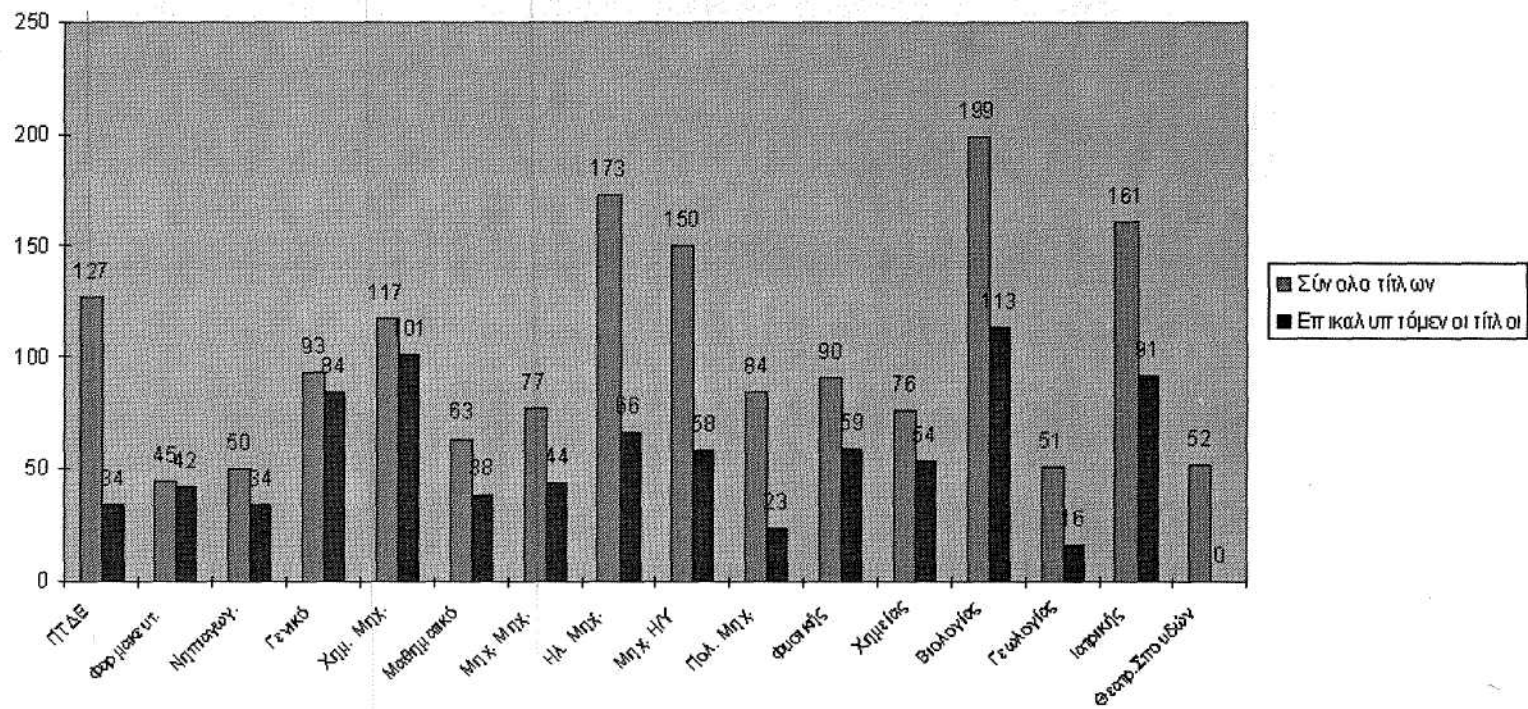
Εικόνα 4 : Αριθμός υπαρχόντων και επικαλυπτόμενων τίτλων / Τμήμα (ΦΑΣΗ 3)

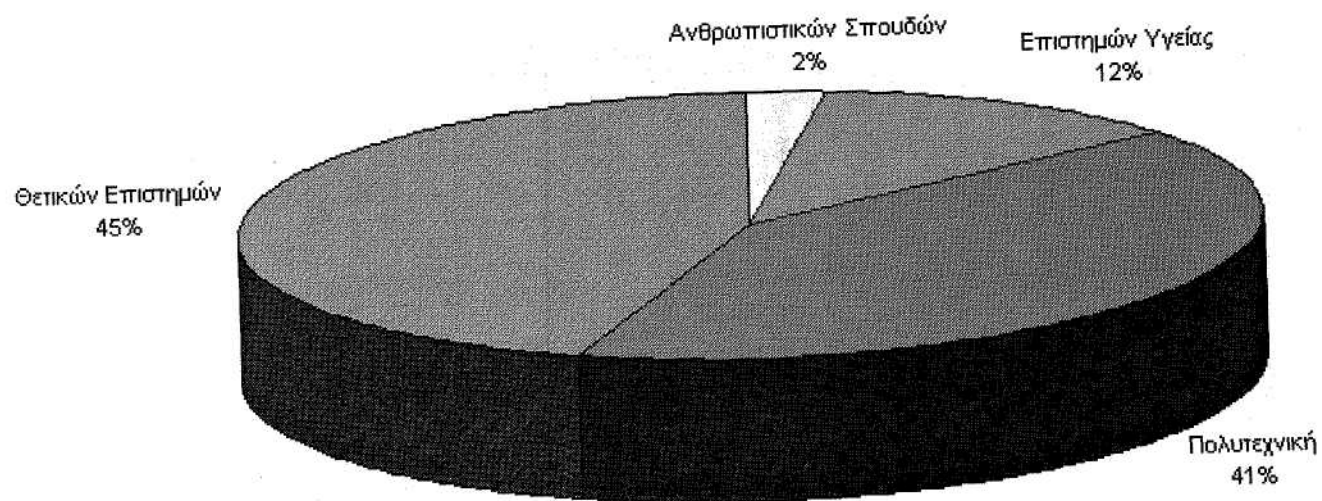
Εικόνα 5 : Κόστος τίτλων ανά Σχολή (ΦΑΣΗ 3)

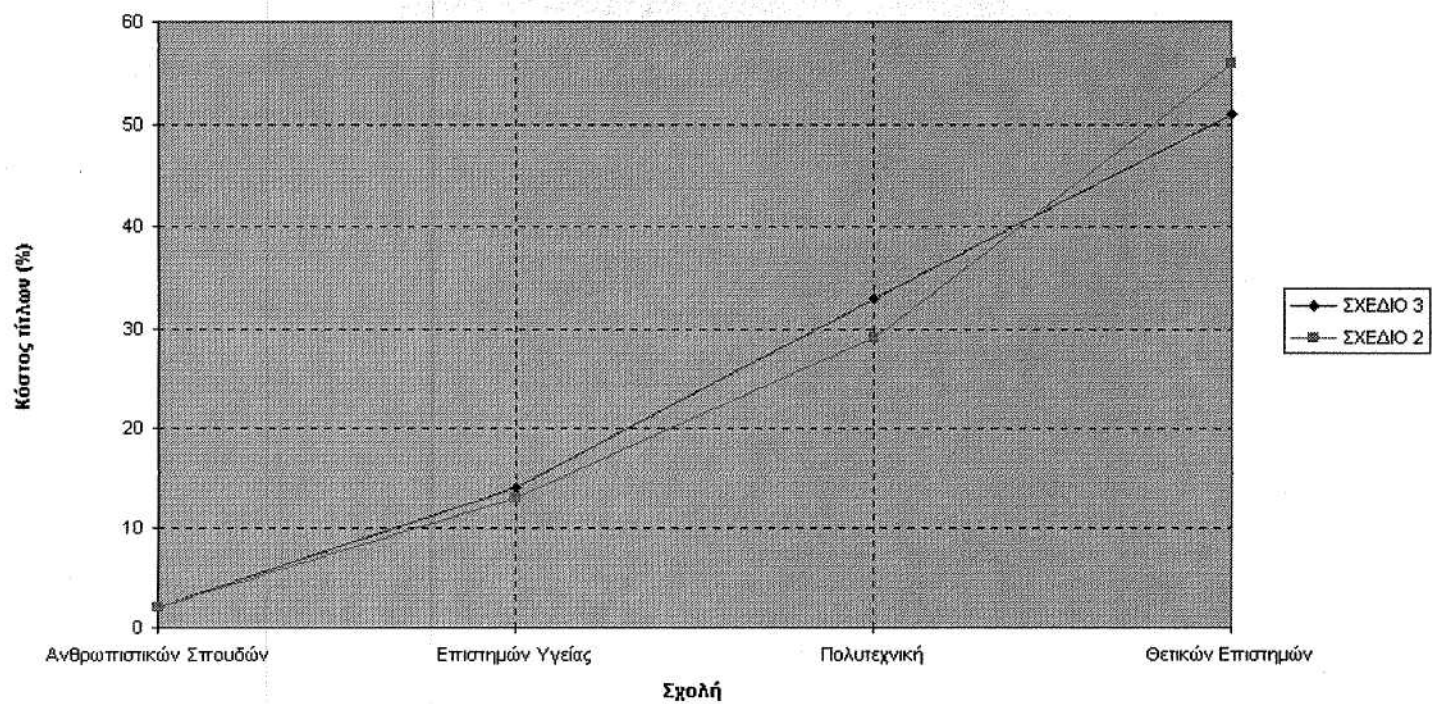
Εικόνα 6 : Αριθμός υπαρχόντων και επικαλυπτόμενων τίτλων / Τμήμα - μετά την προσθήκη νέων τίτλων- (ΦΑΣΗ 3)

Εικόνα 7 : Κόστος τίτλων ανά Σχολή - μετά την προσθήκη νέων τίτλων (ΦΑΣΗ 3)

Εικόνα 8 : Κόστος τίτλων ανά Σχολή : Επί τοις % αποκλίσεις μεταξύ ΦΑΣΗΣ 3 και ΦΑΣΗΣ 2

Εικόνα 9 : Ποσοστό κάλυψης αναγκών Τμημάτων από τη συλλογή περιοδικών της ΒΥΠ επί του συνόλου τίτλων στο SCI (ΦΑΣΗ 2)

